

csscenter.ir

Computational Social Science

CSS CENTER

مرکز علوم اجتماعی محاسباتی

حمایت، میانیت یا محدودیت!

وضعیت شناسی بازنمایی طرح «حمایت از حقوق
کاربران و خدمات پایه کاربردی فضای مجازی»

علیرضا حدادی

دکترای جامعه‌شناسی دانشگاه تهران
متخصص علوم اجتماعی محاسباتی

مرداد ۱۴۰۰

فهرست

چکیده

مقدمه

بازنمایی طرح در فضای مجازی

بازنمایی طرح در قیاس با دیگر رویدادهای مهم خبری

رویکردهای احساسی گروه‌های مرجع توئیتری و اینستاگرامی معطوف به طرح صیانت

گرایش سیاسی و احساسی افکار عمومی در توئیتر و اینستاگرام معطوف به طرح صیانت

تیپ‌های واکنشی در بستر توئیتر

رویکرد محتوایی و گرایش سیاسی و احساسی گروه‌های مرجع توئیتری معطوف به طرح صیانت

رویکرد محتوایی و گرایش سیاسی و احساسی افکار عمومی اینستاگرامی معطوف به طرح صیانت

تیپ‌شناسی توصیفی کاربران در مورد طرح

پیامدهای اجتماعی طرح

جمع‌بندی

راهکارهای سیاستی

مرکز علوم اجتماعی محاسباتی

CSSCENTER.IR

به نام خدا

چکیده

گزارش حاضر به بازنمایی احساسی، سیاسی و محتوایی مطالب تولیدشده در بسترهای مختلف فضای مجازی در مورد طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» می‌پردازد. برای جمع‌آوری افکار عمومی، تحلیل یافته‌ها و حصول نتایج از روش‌های هوش مصنوعی بر روی کلان‌داده^۱ استفاده شده است. نتایج بخش اول گزارش نشان می‌دهد که در یک ماه اخیر، اخبار مرتبط با طرح صیانت از کاربران، پس از محتوای تولیدشده در مورد بحران آب خوزستان، بیشترین میزان توجه مردم در فضای مجازی را به خود جلب کرده است. در این گزارش میزان دقیق محتوای تولیدشده در مورد طرح صیانت در مقایسه با دیگر موضوعات مهم (بحران آب، برق و طرح شفافیت آرا) تشریح شده است. همچنین تیپ‌شناسی مواجهه با طرح صیانت در میان کاربران فضای مجازی، پیامدها و راهکارهای سیاستی، جهت مدیریت بهینه وضعیت، مورد توجه قرار گرفته است. نتایج بخش دوم گزارش نشان می‌دهد محتوای تولیدشده در مورد طرح صیانت فارغ از متغیرهای زمینه‌ای همچون جناح‌بندی و گرایش فکری-سیاسی کاربران، به صورت یکپارچه کاملاً منفی است. کاربران، کانال‌ها و رسانه‌های مختلف تصویب طرح مذکور را ناشی از سیاست‌های مدیریت و مهندسی افکار عمومی و نتیجه آن را کاهش دسترسی به اینترنت و فاصله‌گیری هرچه بیشتر

حاکمیت و مردم قلمداد نموده‌اند. با توجه به این موارد که موجب افزایش احساس نارضایتی و کاهش اُمید اجتماعی شده، نخستین پیشنهاد گزارش حاضر، از دستور خارج کردن طرح صیانت در مقطع کنونی و سیاست‌گذاری مبتنی بر همراهی افکار عمومی مبتنی بر فرایندهای شناختی پیشین است. همچنین در صورتی که نکات برجسته در اذهان عمومی، نادرست است و طرح مذکور اینچنین محدودیت‌زا نیست، پیشنهاد می‌شود از شوک‌درمانی در موارد فرهنگی اجتناب و فرایند تغییر نرم و اقناعی مدنظر قرار گیرد و موارد محل ابهام، برای کاربران شفاف‌سازی و تشریح شود.

مقدمه

اوایل تیرماه امسال، انتشار نسخهٔ جدید طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی»^۲ و بررسی آن در مجلس شورای اسلامی سبب ایجاد مباحث، گمانه‌زنی‌ها و انتقادات فراوانی در بسترهای مختلف مجازی در یک ماه (پیش و پس از تصویب) اخیر گشت. طرح مزبور حدود یک سال پیش در تاریخ ۱۳۹۹/۰۵/۲۶ در قالب طرحی عادی با امضای ۳۹ عضو مجلس شورای اسلامی اعلام وصول گردید. با وجود این بارها به صحن علنی ارجاع و از نو عودت گردید، مواد، تبصره‌ها و حتی عنوان آن تغییر کرد و نهایتاً در ۵ مرداد ۱۴۰۰، با ۱۲۱

---

۲ عنوان طرح به صورت دقیق عبارت است از طرح «حمایت از حقوق کاربران و خدمات پایه کاربردی فضای مجازی». همانطور که روشن است طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» طرحی دیگر بود که پروندهٔ آن بسته شده است و اشتباه مصطلحی است که در فضای مجازی این طرح جدید را با نام طرح صیانت می‌شناسند. در این گزارش طبق بازنمایی فضای مجازی و نه حاق واقعیت، نام صیانت به کار رفته است.

رأی موافق، ۷۴ رأی مخالف و ۹ رأی ممتنع، نمایندگان با بررسی این طرح بر اساس اصل ۸۵ موافقت کردند. کمی پس از این با فشار افکار عمومی، تصمیم نمایندگان در جلسه غیرعلنی بر این شد که طرح از کمیسیون فرهنگی عودت گردد. پس از آن، طرح با رأی اکثریت نمایندگان در صحن علنی مجدداً به کمیسیون فرهنگی ارجاع گردید. پیداست که در مجلس نیز ابهامات و گمانه‌زنی‌های فراوانی حول طرح مذکور وجود دارد. فارغ از ابهامات حقوقی (که خود البته سبب واکنش‌های اجتماعی ویژه گردیده)، این گزارش به پیامدهای اجتماعی طرح مذکور بر اساس داده‌های موجود در فضای مجازی پرداخته است. بنابراین هدف از ارائه این گزارش بازنمایی محتوای تولیدشده در فضای مجازی در مورد طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» در طول یک ماه اخیر (۱۵ تیر تا ۱۵ مرداد ۱۴۰۰) و به طور خاص پس از تصویب طرح مذکور است.

بازنمایی طرح در فضای مجازی

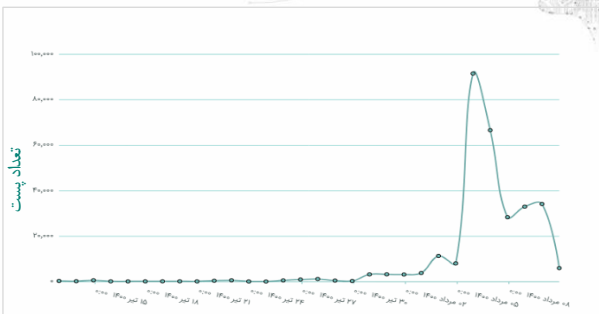
مجلس یازدهم با توجه به اخذ و طرح تصمیمات انقلابی همواره توجه کاربران فضای مجازی را جلب کرده و در بسترهای مختلف مجازی عملکردها، اظهارات، مصوبات و طرح‌های مطروحه با حساسیت بالایی دنبال شده است. تحلیل داده‌های موجود در بسترهای مجازی نشان می‌دهد طرح‌ها و مصوباتی نظیر «قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده»، «طرح اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری»، «طرح ساماندهی و تأمین و تربیت نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش»، «طرح تشکیل سازمان طب اسلامی-ایرانی»، «طرح انتقال آب از دریای عمان»، «طرح الزام وزارت فرهنگ و ارشاد و سازمان صدا و سیما جمهوری

اسلامی ایران به حمایت از تولید آثار فرهنگی و ضد استکباری»، «طرح ممنوعیت مذاکره مسئولان و مقامات جمهوری اسلامی ایران با مقامات آمریکایی» و «طرح اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از منافع ملت ایران» از جمله بحث‌برانگیزترین مصوبات، طرح‌ها و مباحث برآمده از مجلس یازدهم در طول یک سال اخیر (در فضای مجازی) بوده‌اند. با این حال، باید توجه داشت هیچ‌یک از طرح‌های فوق به اندازه طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» محل بحث و تبادل نظر کاربران، فعالان مجازی، رسانه‌ها و کانال‌های خبری در بسترهای مختلف مجازی نبوده‌اند.

عنوان طرح	درصد نسبت به بیشترین
طرح صیانت از کاربران در فضای مجازی	۱۰۰
قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده	۱۴/۱
طرح اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری	۱۱/۵
طرح ساماندهی و تامین و تربیت نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش	۱۱
طرح تشکیل سازمان طب اسلامی ایرانی	۱۵/۱
طرح انتقال آب از دریای عمان	۱۲/۳
طرح الزام وزارت فرهنگ و ارشاد و سازمان صدا و سیما	۱۲/۱
جمهوری اسلامی ایران به حمایت از تولید آثار فرهنگی و ضد استکباری	۱۲/۱
طرح ممنوعیت مذاکره مسئولان و مقامات جمهوری اسلامی ایران با مقامات آمریکایی	۱۲/۳
طرح اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و صیانت از منافع ملت ایران	۱۲/۶

جدول شماره ۱) مقایسه آماری میزان توجه به طرح‌های مجلس در فضای مجازی

بر اساس داده‌های موجود در بسترهای مجازی روند محتوای تولیدشده در بستر توئیتر در مورد طرح صیانت به شرح ذیل بوده است:

نمودار شماره ۱) نمودار روند انتشار محتوا درباره طرح در یک ماه پیش از تصویب طرح

چنانچه در نمودار فوق پیداست، روند انتشار محتوا درباره طرح فوق الذکر در بستر توئیتر در نیمه اول تیرماه بسیار کم است. اما در طول این مدت هیچ وقت صفر نبوده و همواره محل بحث بوده است. با نزدیک شدن به اعلان تصویب طرح توجه فضای مجازی افزایش می یابد تا آنجا که موج گسترده انتهای نمودار، روند انتشار ۹۱۵۳۵ توئیٹ و ریتوئیٹ در یک روز را نشان می دهد. این رقم، با توجه به داده کاوی های پیشین در مورد مصوبات و طرح های مجلس، رقمی بسیار بالا (با اختلاف زیاد) و بی سابقه محسوب می شود. نمودار بالا نشان می دهد که در طول یک ماه مورد مطالعه در بازه های ۲۴ ساعته، شاهد انتشار حداقل ۱۰۸ توئیٹ و ریتوئیٹ در مورد طرح صیانت از حقوق کاربران بوده ایم. بررسی این بازه یک ماهه نشان می دهد تولید محتوا دائمی بوده و دغدغه موضوع مذکور، آنی و دفعی نبوده است و حداقل در یک ماه اخیر محل تحلیل، نقد، بحث، تشریح و تدقیق بوده است (برای مثال، در ۲۱ تیر روند انتشار محتوا درباره طرح صیانت بیش از ۶۰۰ توئیٹ بوده است). از این رو، نمی توان مواجهه فضای مجازی با موضوع مذکور را صرفاً ناشی از شوک خبری دانست و بسیاری از کاربران در طول یک ماه و حتی یک سال اخیر، اخباری در مورد طرح صیانت دریافت کرده اند و آگاهی نسبی از آن وجود داشته است.

بازنمایی طرح در قیاس با دیگر رویدادهای مهم خبری

در طول یک ماه اخیر و از زمان راه اندازی مجدد طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی»، حجم بالایی از محتوا در مورد آن در بسترهای مختلف شکل گرفته است. از حیث کمی محتوای تولیدشده در مورد طرح صیانت، ابعادی شگفت‌انگیز به خود گرفته و حساسیت‌هایی در سطح ملی به وجود آورده است. برای نمونه، در طول بازه یک‌ماهه منتهی به ۱۵ مرداد، فقط در بستر تلگرام بیش از ۸۰ هزار مطلب در مورد طرح صیانت منتشر شده و مطالب مرتبط با طرح حدود ۲۵۶ میلیون بار مشاهده شده است (بنگرید به جدول شماره ۳). در بستر خبر نیز بیش از ۲۰ هزار مطلب در این باره منتشر شده و تعداد توثیقات و ریتوئیت‌های مرتبط با طرح صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی به حدود ۳۰۰ هزار مورد رسیده است. عمده‌ترین هشتگ‌های استفاده‌شده در فضای توییتر، پس از عنوان طرح، هشتگ «#دروغ-قطع-اینترنت» با ۱۰۱ هزار مورد، «#نه-به-اینترنت-ملی» ۱۱/۵ هزار مورد، «#فیلترنت» با ۲/۶ هزار مورد بوده است و کاربران با استفاده از هشتگ‌هایی نظیر «#پایان اینترنت»، «#کره-شمالی-اسلامی» و ... به انتقاد از این طرح پرداخته‌اند.

#در_دانشگاه_آزاد_جه_خبر_است

به مقایسه گذاشته است. این جدول نسبت به بزرگترین واقعه، یعنی بحران خوزستان، نرمال شده است.

نوع بستر	طرح صیانت فضای مجازی	طرح شفافیت آرا	بحران آب خوزستان	بحران قطعی برق
توییتر	۸۵٪	۰/۶٪	۱۰۰٪	۳۷٪
اینستاگرام	۷۶٪	۰/۲٪	۱۰۰٪	۲۷٪
تلگرام	۷۳٪	۰/۱٪	۱۰۰٪	۶۰٪
خبر	۶۸٪	۰/۹٪	۱۰۰٪	۶۰٪

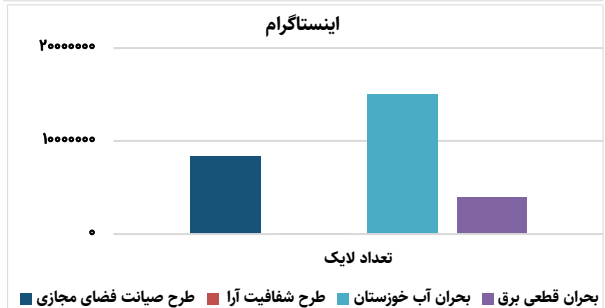
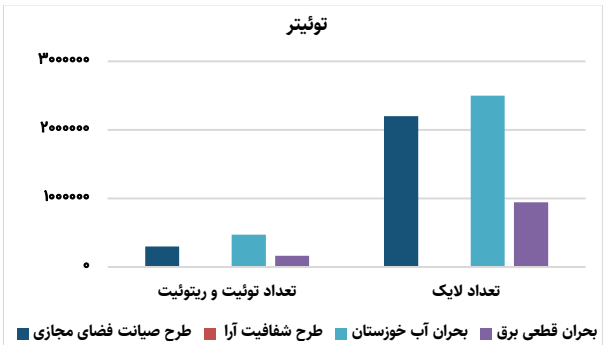
جدول شماره ۲) امتیاز نفوذ چهار موضوع در فضای مجازی در طول یک ماه بر مبنای تولید محتوا (۱۵ تیر-۱۵ مرداد)

جالب آنکه طرح فضای مجازی بسیار بیشتر از طرح جنجالی شفافیت آرا (که در مورد بازنمایی طرح‌های مجلس در فضای مجازی بی‌نظیر بود) و بحران قطعی برق، گسترش داشته است. میزان داده‌های این بسترها به صورت زیر است.

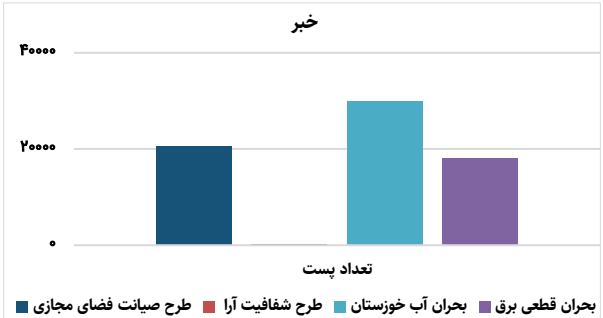
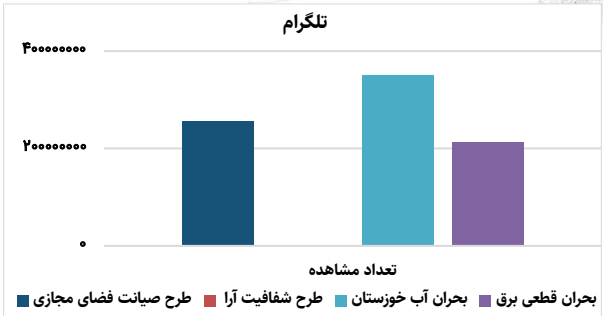
نوع بستر	نوع مسئله	طرح صیانت فضای مجازی	طرح شفافیت آرا	بحران آب خوزستان	بحران قطعی برق
توییتر	تعداد توثیت و ریتوئیت	۳۰۰ هزار	۵/۶ هزار	۴۷۰ هزار	۱۶۶ هزار
	تعداد لایک در توییتر	۲/۲ میلیون	۱۵ هزار	۲/۵ میلیون	۹۴۳ هزار
اینستاگرام	تعداد پست اینستاگرام	۲۵/۴ هزار	۱ هزار	۴۷ هزار	۲۸ هزار
	تعداد لایک	۸/۴ میلیون	۴۰ هزار	۱۵ میلیون	۴ میلیون
	تعداد کامنت	۳۹۷ هزار	۵ هزار	۵۸۲ هزار	۱۸۳ هزار
تلگرام	تعداد پست‌ها	۸۱ هزار	۱ هزار	۱۱۶ هزار	۷۲ هزار

۲۱۳ میلیون	۳۵۱ میلیون	۵۰۰ هزار	۲۵۶ میلیون	تعداد مشاهده	خبر
۱۸ هزار	۳۰ هزار	۱ هزار	۲۰/۵ هزار	تعداد پست‌ها	
۵۶۶	۵۶۰	۸۰	۶۱۳	تعداد منابع خبری	

جدول شماره ۳) مقایسه آماری افکار عمومی در فضای مجازی نسبت به چهار موضوع در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

نمودار شماره ۲) مقایسه آماری چهار موضوع در توئیت‌ر و اینستاگرام در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

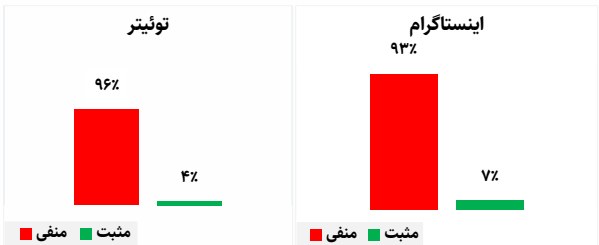

نمودار شماره ۳) مقایسه آماری چهار موضوع در تلگرام و وبگاه‌ها در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

پیداست که در بازه زمانی ۱۴۰۰/۴/۱۰ تا ۱۴۰۰/۵/۱۰، ۲۹۹ هزار عدد توئیت و ریتوئیت در مورد طرح «صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی» در بستر توئیتر منتشر شده است. چنانچه می‌دانیم، قطعی مکرر برق در تابستان ۱۴۰۰ همراه با خسارت‌ها، اعتراضات و نقدهای فراوانی بود و به شدت ابعاد سیاسی و امنیتی به خود گرفت. جالب اینجاست که توجه مجازی به طرح صیانت بیش از توجه مجازی به قطعی بی‌سابقه و گسترده برق در سطح کشور بوده و در

مواردی توجه به طرح صیانت نزدیک توجه به بحران آب در کشور شده است. داده‌های فوق نشان می‌دهد که موضوع طرح صیانت را نمی‌توان طرحی صرفاً سیاسی تلقی کرد (مانند طرح شفافیت) و سطح توجه بدان مشابه با توجه به مسائلی است که ضروریات زیستی و رفاهی مردم را در برمی‌گیرد. تا کنون به سطح و شدت تولید داده در مورد طرح صیانت از حقوق کاربران در فضای مجازی و ساماندهی پیام‌رسان‌های اجتماعی پرداخته شد. در ادامه رویکردهای سیاسی و احساسی کاربران طیف‌های مختلف سیاسی تشریح و ارزیابی می‌شود.

رویکردهای احساسی گروه‌های مرجع توئیتری و اینستاگرامی مصطوف به طرح صیانت

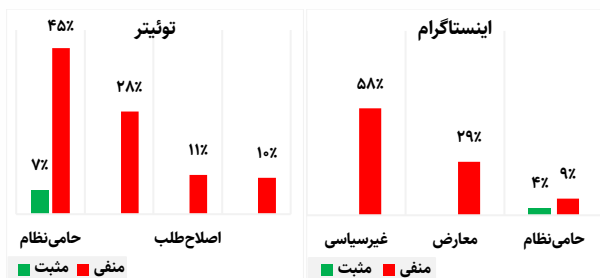

نمودار شماره ۴) مقایسه رویکرد احساسی مردم نسبت به چهار موضوع در توئیتر و اینستاگرام در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

۹۳ درصد از کاربران توئیتر در مورد طرح صیانت، احساسات منفی و ۷ درصد احساسات مثبت ابراز کرده‌اند. در بستر اینستاگرام نیز نسبتی مشابه برقرار است؛ ۹۶ درصد از نظرات (کامنت‌ها) مرتبط با مصوبه صیانت منفی است و تنها ۴ درصد از کاربران نگاه مثبتی به طرح دارند. این طیف از کاربران که عمدتاً نیز اصولگرا هستند، معتقدند که در مورد

طرح صیانت سیاه‌نمایی شده است و طرح به این وضعی که بازنمایی می‌شود نیز نیست.

گرایش سیاسی و احساسی افکار عمومی در توییتر و اینستاگرام مصطوف به طرح صیانت

نمودار شماره ۵) مقایسه رویکرد احساسی و سیاسی مردم نسبت به چهار موضوع در
توییتر و اینستاگرام در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

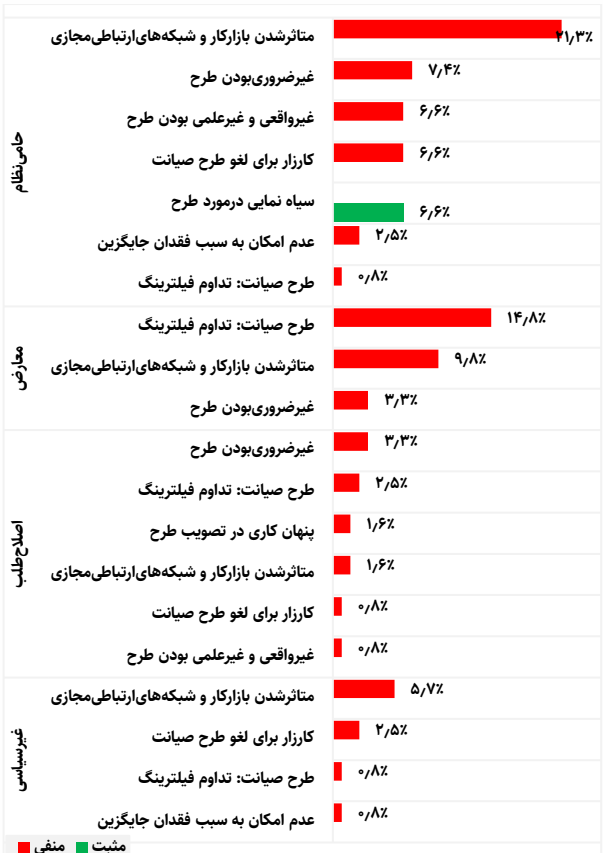
غالب محتوای مربوط به طرح مذکور در بستر توییتر منفی بوده و حتی کاربران اصولگرا (حامی نظام) که بیش از ۵۰ درصد از کل محتوای مرتبط را تولید کرده‌اند، بیش از ۸۵ درصد محتوای منفی بر علیه مصوبه صیانت ایجاد نموده‌اند. در واقع صرفاً خود نمایندگان طراح طرح از آن حمایت کرده و این حرکت نیز نه تنها مورد حمایت کاربران واقع نشد، بلکه از طرف ایشان شتمات نیز شد. تا آنجا که گروه‌های مرجع جریان اصولگرایی نیز از طرح فاصله گرفته و به اولویت نبودن و غیرضروری بودن آن پرداختند. همچنین اصلاح‌طلبان، معارضان و کاربران غیرسیاسی نیز به طرح مذکور ۱۰۰ درصد واکنش منفی نشان داده‌اند. در بستر اینستاگرام طبیعتاً بخش عمده کاربران فاقد جهت‌گیری حزبی هستند و تحلیل نظرات آنها نشان

می‌دهد که ۵۸ درصد از محتوای تولیدشده توسط کاربران غیرسیاسی و منفی است. فعالیت کاربران اصولگرا در بستر اینستاگرام بسیار محدودتر از بستر توئیتر است و از ۱۳ درصد از کل محتوای تولیدشده توسط این کاربران، تنها ۴ درصد آن مثبت بوده است. دلیل اینکه فعالیت اصولگرایان در توئیتر بیش از اینستاگرام است، حرکات سازماندهی‌شده و شبکه‌ای در بستر توئیتر است؛ در حالی که بستر کامنت‌های اینستاگرام ماهیتاً دارای حرکات پراکنده مردم است.

تیپ‌های واکنشی در بستر توئیتر

محتوای منتشرشده در بستر توئیتر با واکنش‌های فراوان و بی‌سابقه‌ای همراه بود و بسیاری از کاربران، رسانه‌ها و شخصیت‌های اصولگرا، انقلابی و امنیتی و حتی مراجع تقلید نیز بدان واکنش نشان دادند. در ادامه به انواع واکنش‌های صورت گرفته در بازه زمانی پس از تصویب طرح، خصوصاً در بستر توئیتر به عنوان مرجع سایر بسترها خواهیم پرداخت. واکنش‌ها به این طرح در قالب ۷ تیپ عمده صورت‌بندی شده است. تیپ اول (ترس از تزلزل وضعیت)، تیپ دوم (نارضایتی از تمامیت‌خواهی نظام)، تیپ سوم (ضرورت اولویت‌شناسی در مسائل)، تیپ چهارم (لزوم شفافیت آراء)، تیپ پنجم (تبلیغاتی بودن طرح)، تیپ ششم (کارزار برای لغو طرح صیانت) و تیپ هفتم (لزوم توجه به نقاط مثبت) که توسط کاربران فعال در بستر توئیتر و اینستاگرام در ۴ دسته اصولگرا، اصلاح‌طلب، معارض و غیرسیاسی ابراز شده‌است.

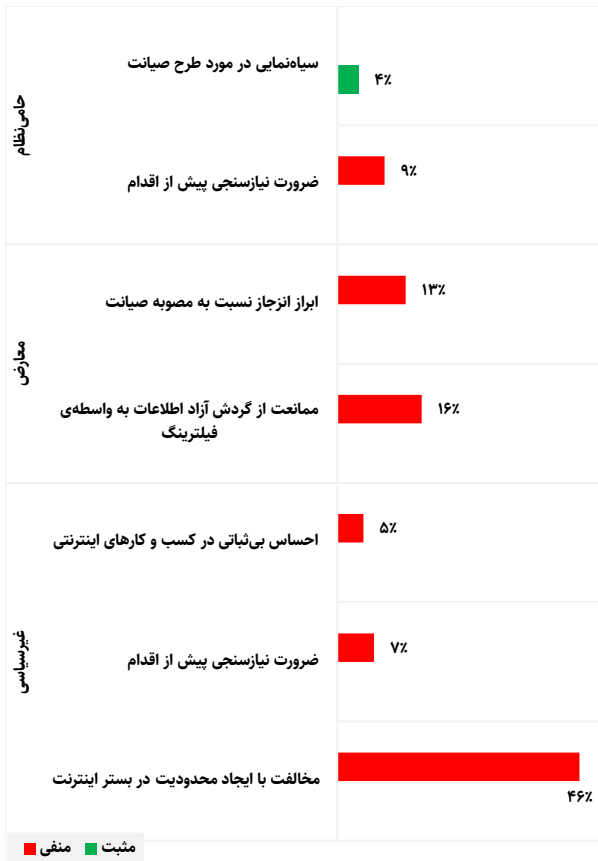
رویکرد محتوایی و گرایش سیاسی و احساسی گروه‌های مرجع توئیتری مصطوف به طرح صیانت

نمودار شماره ۶) مقایسه رویکرد محتوایی و احساسی و سیاسی مردم نسبت به چهار موضوع در توئیتر در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

رویکرد محتوایی و گرایش سیاسی و احساسی افکار عمومی اینستاگرامی مصطوف به طرح صیانت

نمودار شماره ۷) مقایسه رویکرد احساسی و سیاسی مردم نسبت به چهار موضوع در اینستاگرام در طول یک ماه (۱۵ تیر الی ۱۵ مرداد)

تیپ‌شناسی توصیفی کاربران در مورد طرح

اگرچه هر یک از شخصیت‌های مرجع در فضای واقعی، موضعی نسبت به این طرح گرفتند^۳، اما در این گزارش بنا بر تیپ‌شناسی افکار عمومی فضای مجازی بوده و شخص خاصی مدنظر نیست. این تیپ‌شناسی حاکی از ۷ گروه به شرح زیر است:

۱. تیپ اول (ترس از تزلزل وضعیت):

چنانچه از نمودار شماره ۶ و ۷ پیداست ۴۰ درصد از کاربران توئیتر و ۵ درصد از کاربران اینستاگرام نسبت به تزلزل در بازار کار و شبکه‌های ارتباطی، ابراز نگرانی کرده و با نوعی از وحشت و اضطراب مواجه شده‌اند. این نوع مواجهه عموماً در بین کاربران غیرسیاسی دو بستر عمومیت داشته است. بنا بر برداشت این طیف از کاربران، با استقرار و عملی شدن طرح صیانت، اینترنت داخلی مسدود و غیرقابل دسترس خواهد شد و کاربران نسبت به این وضعیت به شدت احساس انفعال و دستپاچگی می‌کنند. بر اساس بررسی داده‌های تولید شده توسط این تیپ، استیصال، ویژگی غالب این طیف از کاربران در برابر مصوبه مذکور است. با توجه به شدت گرفتن استفاده از فضای مجازی برای کسب درآمد و درهم‌تنیدگی بسیاری از مشاغل با فضای مجازی، تولید این میزان از محتوای منفی (۴۰ درصد توئیتر) با محوریت تزلزل در کسب و کارهای مجازی قابل انتظار بود.

---

۳ این اقدام واکنش بسیاری از چهره‌های شاخص سیاسی و فرهنگی را به همراه داشت، مانند آیت‌الله جوادی آملی، سیدحسن خمینی، سیدعباس صالحی و ...

۲. تیپ دوم (نارضایتی از تمامیت‌خواهی نظام):

۱۹ درصد از کاربران توئیتر ذیل محور «طرح صیانت: تداوم فیلترینگ» و ۷۵ درصد از کاربران اینستاگرام ذیل ۳ محور: ابراز انزجار نسبت به طرح (۱۳٪)، ممانعت از گردش آزاد اطلاعات به واسطه فیلترینگ (۱۶٪)، و مخالفت با ایجاد محدودیت در بستر اینترنت (۴۹٪)؛ با طرح مذکور مواجه شده‌اند. این طیف از کاربران، تصویب این طرح را بخشی از ماهیت تمامیت‌خواه نظام یا نمایندگان مجلس شورای اسلامی عنوان کرده و چنین مسائلی را قابل‌پیش‌بینی و همسو با سیاست‌های کلی نظام یا رویکرد نمایندگان قلمداد می‌کنند. این کاربران با اشاره به ممنوعیت ویدئو، ماهواره، فیلترینگ و انسداد شبکه‌های اجتماعی نظیر توئیتر و تلگرام، تصویب چنین طرحی را قابل‌پیش‌بینی و همسو با سیاست‌های تمامیت‌خواهانه دانسته‌اند. حتی برخی از این کاربران تصویب طرح صیانت در بازه کنونی را گامی به سوی براندازی قلمداد نموده‌اند. معارضان و مخالفان نظام جمهوری اسلامی با چنین رویکردی به استقبال مصوبه مورد بحث رفته و ضرورت مقاومت در برابر نظام و تصمیماتش را مطرح نموده‌اند. جالب اینجاست که ۱ درصد از کاربران اصولگرای توئیتر نیز اقدام مجلس را گامی به سوی تسهیل براندازی عنوان نموده‌اند.

۳. تیپ سوم (ضرورت اولویت‌شناسی در مسائل):

در بستر توئیتر ۱۴٪ از کاربران، غیرضروری بودن طرح را پیش کشیده‌اند. همچنین در بستر اینستاگرام ۱۱ درصد از کاربران با طرح مباحثی حول ضرورت نیازسنجی پیش از اقدام، به انتقاد و تولید محتوای منفی در مورد طرح صیانت پرداخته‌اند. این طیف از کاربران معتقدند تصویب طرح‌های این چنینی هیچ تناسبی با وضعیت کشور و نیازهای توده مردم ندارد و تصویب آن ناشی از دور بودن نمایندگان از وضعیت واقعی زندگی مردم

است. بسیاری از کاربران اصولگرا، خصوصاً متصدیان امور اجرایی کشور همانند محسن رضایی، جلیل رحیمی جهان‌آبادی و معین‌الدین سعدی از همین منظر به انتقاد از زمان تصویب طرح و ارائه دوفوریتی آن پرداختند. به نظر این طیف از کاربران و رسانه‌ها و حامیان آنها، تصویب طرح مذکور در اوج بحران‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور شائبه انفکاک و گسست میان دغدغه‌های حاکمیت-ملت را دوچندان ساخته است. بسیاری از سلب‌ریتی‌ها و کاربران غیرسیاسی نیز با تأکید بر تصویب طرح مذکور در اوج بحران آب، برق، تورم و کرونا، مجلس شورای اسلامی را به فراموشی رسالت‌های اولی و بدیهی خود متهم نموده‌اند. این تیپ از کاربران، به هر علتی، از نقد اصل مصوبه طفره رفته و زمان و کیفیت تصویب را مورد انتقاد قرار داده‌اند.

محسن رضایی @ir_rezaee · Jul 28

...

مردم عزیز ایران حق دارند ببینند در حالی که جامعه با انواع مشکلات و مصائب اقتصادی مواجه هست، تصویب طرح موسوم به صیانت از حقوق کاربران اینترنت، چه ضرورتی داشته است؟
چنین طرح‌هایی که نیاز به بررسی کارشناسی دقیقتری دارد، در آستانه تشکیل دولت آینده، چالشی جدی برای آن ایجاد خواهد کرد.

346

329

2.2K

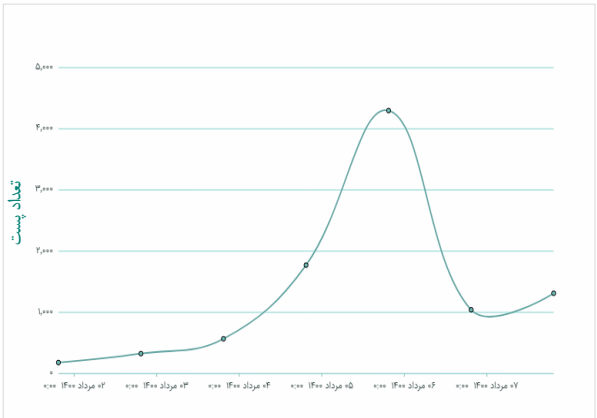

تصویر شماره ۲) توثیق محسن رضایی درباره طرح صیانت

۴. تیپ چهارم (لزوم شفافیت آراء):

بسیاری از کاربران اصولگرا نفس طرح مذکور را فاقد وجهت حقوقی، اقتصادی، فرهنگی و در نهایت عقلانی دانسته و طرح مزبور را از پیش شکست خورده تلقی می‌کنند. این طیف از کاربران عموماً اصولگرا (۷ درصد)، با در پیش کشیدن برخی حواشی مانند غیبت قالیباف در جلسه تصویب طرح یا غیرعلنی بودن آن، نمایندگان مجلس انقلابی و به طور خاص محمدباقر قالیباف و طیف نزدیک به او را به پنهان‌کاری و نفاق متهم ساخته‌اند (بنگرید به هشتگ مجاهدان خلق). همچنین عدم موضع‌گیری

صریح بسیاری از شخصیت‌های تراز اول و متهم به دخالت در مصوبه، نظیر جلیلی، رئیسی، زاکانی و قاضی‌زاده با واکنش منفی کاربران همراه بود. به نظر کاربران منتقد اصولگرا، با وجود دعاوی مندرج در عنوان طرح (حمایت و صیانت از کاربران)، چه لزومی بر غیرعلنی بودن این طرح بوده است؟ چرا اسامی حامیان طرح افشا نمی‌گردد؟ و ... با طرح چنین پرسش‌هایی، طرح شفافیت آراء، بار دیگر پیرنگ شده و در روز تصویب طرح صیانت، روند انتشار طرح شفافیت آراء از ۱۸۰ پست در اول مرداد، به ۴۳۰۰ پست در پنج مرداد رسیده است که در نمودار ذیل قابل‌مشاهده است:

نمودار شماره ۸) ایجاد موج خبری در مورد شفافیت آراء در روز تصویب طرح صیانت از آرای کاربران

برخلاف تصورات اولیه، بخش عمده‌ای از جریان اصولگرا و انقلابی، انتقادات شدیدی را متوجه این طرح کرده‌اند و خواهان اقدام فوری مجلس برای از دستور خارج کردن طرح مذکور، ارائه توضیحات در مورد

چرایی مطرح‌سازی این طرح و در نهایت، افشای اسامی نمایندگان امضاکننده هستند. ۷ درصد از کاربران اصولگرا و ۲ درصد از کاربران غیرسیاسی ذیل این طیف قرار می‌گیرند.

۵. تیپ پنجم (تبلیغاتی بودن طرح):

برخی از کاربران بستر توئیتر بر عدم امکان اجرای طرح تأکید کرده‌اند. آنان با ارائه مستندات، امکانات فناورانه (عدم توانایی در ساخت بستر جایگزین)، اقتصادی (افزایش شدید بیکاری و کاهش درآمد مخابرات) و حتی اجتماعی (افزایش نارضایتی عمومی) برای تحقق این طرح را زیر سؤال برده‌اند و بعضاً قائل به تبلیغاتی (پروپاگاندایی) بودن طرح مذکور هستند. نخستین طیف از محتواهای تولیدشده در این بخش، عموماً اصولگرایانی هستند که طرح مذکور را غیرواقعی، غیرعلمی و کاغذی عنوان کرده‌اند (۱۱ درصد)، برخی دیگر از کاربران نیز به فقدان جایگزین اشاره کرده و پلتفرم‌های ایرانی را فاقد ظرفیت‌های لازم برای پیاده‌سازی طرح مذکور می‌دانند (۴ درصد اصولگرا، ۱ درصد غیرسیاسی) و عموماً بر سیاسی بودن طرح تأکید دارند. به‌ویژه با توجه به آغاز دوران ریاست جمهوری حجت‌الاسلام رئیسی و تشدید اعتراضات سیاسی و اقتصادی، این طیف از کاربران تصویب طرح را مشکوک و تله‌ای برای دولت عنوان می‌کنند.

۶. تیپ ششم (کارزار برای لغو طرح صیانت):

برخی از کاربران توئیتر با طرح هشتگ‌هایی نظیر «نه به قطع اینترنت»، «نه به اینترنت ملی» و ... در تلاش هستند با لابی‌گری، مذاکره، جمع‌آوری امضا و حتی ایجاد کارزار مجازی، مانع از اجرایی‌شدن مصوبه مذکور شوند. ۱۱ درصد از مجموع کاربران توئیتر (عموماً اصولگرا) در این طیف از کاربران قرار می‌گیرند.

۷. تیپ هفتم (لزوم توجه به نقاط مثبت):

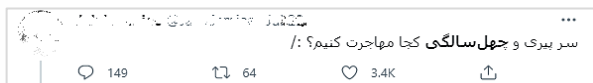
طیف آخر کاربران نیز شامل گروهی از کاربران اصولگرای اینستاگرام است که ۹ درصد محتوای مثبت درباره طرح مذکور تولید نموده‌اند. این طیف از کاربران معتقدند که معارضان درباره مصوبه مجلس سیاه‌نمایی کرده‌اند و فشار رسانه‌ها مانع از تشریح ابعاد مثبت این طرح شده است.

پیامدهای اجتماعی طرح

بر اساس گزارش خبرگزاری مجلس شورای اسلامی، هیئت رئیسه مجلس طرح صیانت را نخستین بار در تاریخ ۱۳۹۷/۰۵/۲۶ در کنار ۱۲ طرح دیگر وصول کرد (خبرگزاری خانه ملت، کدخبر: ۴۵۳۵۶۲). پس از اعلام وصول طرح مذکور برخی از خبرگزاری‌های داخلی (ایرنا ۱۳۹۷/۶/۵) و خارجی (بی‌بی‌سی فارسی، ۱۳۹۷/۰۶/۳) به بحث و گمانه‌زنی در مورد طرح مذکور پرداخته‌اند. اما در آن بازه زمانی به هیچ وجه بازتاب خبری چندانی نداشت. شاید یکی از دلایل اصلی، عدم انتشار متن اصلی طرح بود که ۱۱ ماه پس از این تاریخ منتشر گردید و واکنش‌های فراوانی به همراه داشت. گستره وسیع انتقادات سبب بروز برخی پیامدها و واکنش‌ها در جریان اصولگرا و انقلابی شده که تا پیش از این کمتر نمونه آن را دیده‌ایم. در ادامه برخی از عمده‌ترین پیامدهای اجتماعی طرح، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. ناامیدی و شکل‌گیری ایده مهاجرت

تصویب مصوبه صیانت علاوه بر واکنش‌های مجازی که محورها و تیپ‌های اصلی آن را به شکل بالا تشریح نمودیم، پیامدهای اجتماعی خاصی دارد که می‌توان ردپای آنها را در فضای مجازی دید. برخی از کاربران، پس از تصویب طرح مذکور، به شدت احساس ناامیدی و استیصال نموده و بهترین نوع کنشگری یا یگانه راه موجود را ممانعت و دوری‌گزینی عنوان نموده‌اند. از طریق همین مکانیسم، یکی از عمده‌ترین محتواهای تولیدشده در بازه زمانی مصوب‌شدن طرح مذکور، مربوط به مهاجرت بوده است.

تصویر شماره ۳) نمونه بازنمایی توئیتری مصوبه طرح (توئیتهای پربازدید)

@hamy_pa · 21h

بابا اینقدر حرف از مهاجرت نزن، من مجاله شدم از اضطراب، همش فکر میکنم همه دارن میرن و من تنها موندم تو این خراب شده

173

537

11K

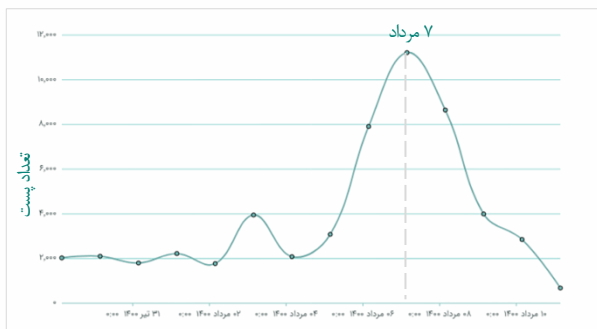

تصویر شماره ۴) دومین توییت پربازدید درباره مهاجرت، در واکنش به موج مهاجرت

پس از مصوب شدن طرح مزبور، جستجوی اینترنتی در مورد مهاجرت، مدرک آیلتس، آپلای، ترکیه، ویزای کار، وکیل مهاجرتی و کلیه عباراتی که خروج از کشور را بازنمایی می کنند، در سامانه های جستجوی اینترنتی و بسترهای مجازی افزایش یافته است که در نمودارهای زیر قابل مشاهده است:

نمودار شماره ۹) روند جستجوی محتوا در موتور جستجوی گوگل حول عبارت مهاجرت

نمودار شماره ۱۰) روند انتشار محتوا در بستر توییتر حول عبارات مهاجرت

افزایش پنج برابری جستجوی عبارات مرتبط با مهاجرت (۶ مرداد) نسبت به روز قبل (۵ مرداد) (نک: نمودار شماره ۹) و افزایش تعداد توثیت درباره مهاجرت به ۱۱ هزار توثیت در روز ۷ مرداد (نک: نمودار شماره ۱۰)، نشان از حجم استرس و واکنش هیجانی کاربران در بسترهای مجازی است.

۲. حمله به رهبری و نظام

بسیاری از کاربران معارض، مقام معظم رهبری و بیت ایشان را عامل اصلی تصویب طرح مذکور قلمداد کرده‌اند. معارضان برای این استدلال به سخنان رهبری درمورد «ول بودن فضای مجازی» در سخنرانی نوروزی ایشان ارجاع داده و همینطور به سخنان دو نماینده مجلس شورای اسلامی، یعنی بهروز محبی و رضاخواه، استناد می‌کنند. این واکنش نشان می‌دهد که این کاربران، طراح و مجری اصلی طرح را نهادهای فرادستی می‌دانند و وقع چندانی بر عملکرد نمایندگان نمی‌نهند.

در باره منشأ طرح مجلس برای محدودسازی اینترنت و پیام‌رسان‌ها، گفت: «اشاره علی خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی، باعث شد طرح صیانت از فضای مجازی در مجلس جدی شود.»

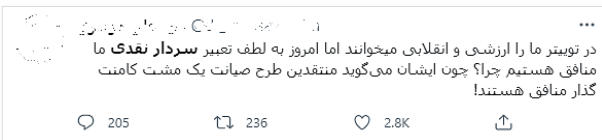
همزمان با یکی از نمایندگان تهران، نیز تأکید کرد که در طرح صیانت از فضای مجازی، اختیارات گسترده‌ای به یک کمیسیون واگذار شده که سه رده پایین‌تر آن چیزی قرار دارد که تحت نظر رهبر جمهوری اسلامی است و این کمیسیون به هیچ کس پاسخگو نیست.

تصویر شماره ۵) خبر ایران اینترنت‌نشال در مورد عاملیت رهبری در تصویب طرح مذکور

۳. شکاف درون‌گفتمانی

چنانچه گفته شد حدود نیمی از محتوای منفی تولیدشده در بستر توثیتر (۴۵٪) توسط کاربران اصولگرا تولید شده و محدود محتوای مثبت تولیدشده در مورد طرح نیز مربوط به کاربران اصولگراست (۷٪ توثیتر و ۴٪ کامنت‌های اینستاگرام). سطح بسیار بالای انتقادات طیف‌های اصولگرایی که در بسترهای متنوع مجازی حضور دارند، ناشی از مواردی مانند «غیبت قالیباف در طرح»، «غیرعلنی بودن تصویب طرح»، «رفع و رجوع آن به ماده ۸۵ قانون اساسی»، «سکوت بسیاری از بزرگان اصولگرا

در مورد طرح» و «انگیزه‌های اقتصادی و غیرانسانی در پس تصویب طرح» است. در این بین برخی از فعالان و رسانه‌ها و کاربران اصولگرا، برای تلطیف فضا و کاهش واکنش‌های انتقادی فعالان اصولگرا، به استدلال‌ها و مغالطه‌هایی متوسل شدند؛ مثلاً اینکه گفتند دربارهٔ طرح سیاه‌نمایی شده یا طرف مقابل را تخطئه کردند (مانند واکنش سردار نقدی) یا گفتند اطاعت از مجلس انقلابی یک وظیفه است و اعتماد به مجلس ضروری است. با وجود این، سطح تعارضات حول این طرح، به قدری بالا گرفته است که این دو دلیل برای آرام‌سازی فضا تاکنون راه به جایی نبرده و بسیاری از فعالان انقلابی و اصولگرا، همچنان به ایراد انتقاد به طرح مذکور پرداخته‌اند.

تصویر شماره ۶) توثیت کاربران لیدر اصولگرا در واکنش به سخنان سردار نقدی

۴. یک‌صدایی مخالفان و حامیان نظام

نتایج رویکرد سیاسی مخالفان طرح نشان می‌دهد که در بسیاری از محورهای شکل‌گرفته حول طرح، تفاوت چندانی میان کاربران معارض، انقلابی، غیرسیاسی و اصلاح‌طلب وجود نداشته و طیف‌های مختلف در مخالفت با طرح در یک جبهه قرار گرفته‌اند. این رویکرد خصوصاً از سوی حامیان نظام بی‌سابقه است. به نظر می‌رسد بسیاری از حامیان مجلس انقلابی، به صورت عینی و فارغ از علقه و بستگی‌های حزبی با طرح مذکور برخورد کرده‌اند.

جمع‌بندی

در این گزارش رویکردهای محتوایی و احساساتی کاربران فضای مجازی که بخش مهمی از اثرگذاران بر افکار عمومی در فضای واقعی را نیز تشکیل می‌دهند، به طرح صیانت از حقوق کاربران بررسی شد. برخلاف فضای دوقطبی معمول در فضای مجازی، گاهی میان کاربران یکپارچگی‌هایی نیز شکل می‌گیرد؛ این یکپارچگی در برخی موارد (مانند شهادت سردار سلیمانی) به نفع نظام است و در برخی موارد، از جمله واکنش به این طرح صیانت از فضای مجازی، در قطب مخالف نظام صورت می‌گیرد. در این مورد، با کاهش شدید سرمایه اجتماعی و اعتماد به نظام، واکنش‌های مجازی کاربران طیف‌های مختلف اعم از حامیان نظام و اصولگرایان، معارضان، اصلاح‌طلبان و کاربران غیرسیاسی کاملاً و یکپارچه منفی بوده است. در مجموع، فارغ از مباحث حقوقی و امکانات فنی تحقق طرح، بر اساس گمانه‌زنی‌های مجازی، از حیث تحقق، چهار امکان در برابر طرح صیانت وجود دارد:

۱. طرح مذکور، مصوب و اجرایی خواهد شد اما به سبب فقدان امکانات و توانایی از حیث عملی به نتایج خاصی منجر نخواهد شد (مبدل به قانون متروک خواهد شد).
۲. طرح مذکور، پس از تصویب، اجرایی خواهد شد؛ ولی اجرای آن خلی در دسترسی به اینترنت ایجاد نخواهد کرد (موازی با اینترنت جهانی فعالیت خواهد نمود).
۳. طرح مذکور، اجرایی خواهد شد و دسترسی به اینترنت با محدودیت‌هایی (اعم از فیلترینگ، کاهش پهنای باند و انسداد کامل) همراه خواهد شد.
۴. طرح در همین مرحله رها خواهد شد (جنبه تبلیغاتی داشتن طرح).

با وجود خلق چنین بازنمایی‌ها و ایماژهای از طرح مذکور در بسترهای مجازی، ایماژ اصلی در میان چهار گزینه بالا فرض شماره ۳ است. به باور منتقدان این طرح که از طیف‌های گوناگون هستند، این طرح منجر به «کانالیزه» کردن اینترنت، افزایش حاکمیت برخی نهادهای نظامی بر «تنظیم» اینترنت، افزایش احتمال نقض آزادی‌های مدنی و اجتماعی، فیلترینگ گسترده در صورت امکان ایجاد قوانین دست و پاگیر برای گوگل، اینستاگرام و... (احتمالاً این سرویس‌ها زیر بار اجرای قوانین نمی‌روند) و حتی قطعی کامل شبکه‌های جهانی می‌شود. به نظر می‌رسد عمده‌ترین زمینه و بستر چنین برداشتی، سوابق فیلترینگ و ممنوعیت‌های پیشین است (فیلتر شبکه‌های اجتماعی توئیتر، تلگرام، وایبر، قطع طولانی‌مدت اینترنت در دوره‌های اعتراض اجتماعی (آبان ۹۸) و برخی اظهارات مسئولان حول فضای مجازی). چنانچه گفته شد، کاربران منتقد این طرح از طیف‌های گوناگون هستند و بازنمایی فوق در بین هر چهار طیف اصلی کاربران فضای مجازی مشترک است. برای نخستین بار در طول یک سال گذشته شاهد این بودیم که کاربران چهار طیف (اصولگرا، اصلاح‌طلب، غیرسیاسی و معارض) راجع به موضوعی واحد محتوای منفی تولید کردند. اگرچه نمی‌توان ادعا کرد که کاربران طیف‌های مختلف در یک جبهه قرار گرفته‌اند، اما نمی‌توان منکر ایستادگی کاربران غیرسیاسی و اصولگرا در برابر تصمیم مجلس شد.

راهکارهای سیاستی

۱. بهره‌گیری از علوم شناختی برای ارائه طرح‌ها در افکار عمومی

اتخاذ رویکرد اجتماعی به مسائل مهم کشور و تفتن به جایگاه جمهوریت در نظام جمهوری اسلامی، اقتضا می‌کند نظر مردم در چارچوب ارزش‌های دینی جایگاه ویژه‌ای داشته باشد. چه به لحاظ ارزش‌های دینی چه به لحاظ رویکردهای توسعه، اگر در بسیاری از امور کشور، حکمرانی به دست و خواست مردم صورت پذیرد، هم کارآمدی بالاتر و هم فساد کمتر خواهد شد. مهم‌تر از همه آنکه مردم خود را شریک حکومت دانسته و احساس رضایت نسبی بیشتری خواهند داشت و با ناملایمتی‌ها و پیچیدگی‌های امر نیز همراه‌تر خواهند بود. لذا توجه به افکار عمومی پیش از و در فرایند ارائه چنین طرح‌هایی که با اذهان مردم درهم‌تنیده است و هویت‌سازی می‌کند، ضروری می‌نماید.

۲. بهره‌گیری از فضای مجازی به عنوان نبض و شاخص جامعه

ظرفیت فضای مجازی اگرچه بازنمایی کامل از وضعیت واقعی جامعه نیست، اما می‌تواند برخی حساسیت‌های مهم جامعه را پیش از رسیدن و تسری به کل فضای واقعی جامعه، آشکار سازد. لذا توجه و بهره‌گیری از این فضا در طول فرایند سیاست‌گذاری و حکمرانی لازم به نظر می‌رسد.

۳. جبران سرمایه اجتماعی مجلس

به نظر می‌رسد که اگر مجلس شورای اسلامی طرح مذکور را در همین مرحله رها سازد (فرض شماره ۴)، در بهترین حالت، مجدداً با کاهش شدید سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی به طور خاص از سوی کاربران اصولگرا همراه خواهد شد؛ چراکه نحوه تصویب طرح صیانت در بازه زمانی مذکور، بر بی‌توجهی به مطالبات مردمی و نفاق در عملکرد نمایندگان

مجلس شورای اسلامی حمل شده است. با توجه به شرایط حساس کشور و درگیری شدید توده مردم با بحران‌های کرونا، تورم، بیکاری و کمبود آب، ایجاد حواشی این‌چنینی فاقد ضرورت است و صرفاً به سرمایه‌اجتماعی و اعتماد اجتماعی نمایندگان مجلس شورای اسلامی خدشه خواهد زد. از این جهت، بازپس‌گیری طرح و جبران شناختی آن در حال حاضر دارای ضروری بنظر می‌رسد.

۴. تشریح دقیق‌تر مصادیق خدمات پایه کاربردی در مصوبات و به

طور ویژه مصوبه صیانت

یکی از معدود مواردی که منجر به دفاع از طرح مذکور گردید، ادعای سیاه‌نمایی درباره طرح صیانت بود. اما با توجه به بازنمایی افکار عمومی در فضای مجازی، ابهامات موجود فراتر از حدی است که امکان دفاع کلی از طرح وجود داشته باشد و ابهامات بسیار بالای موجود، خواه ناخواه کاربران را به بدبینی و تشکیک در طرح سوق می‌دهد. از این جهت، کلیه ابعاد، مصادیق و سطوح عملکردی و اجرایی طرح نیاز به مذاقه و بازتشریح دارد تا کاربران به شکل مصداقی به طرح و بحث در مورد طرح مذکور بپردازند.

۵. خارج‌سازی طرح‌های موثر در اعتماد عمومی از اصل ۸۵ و بررسی

شفاف آن

سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانونگذاری را به شخص یا هیأتی واگذار کند، ولی در موارد ضروری می‌تواند اختیار وضع بعضی از قوانین را با رعایت اصل هفتاد و دوم به کمیسیون‌های داخلی خود تفویض کند؛ در این حالت این قوانین در مدتی که مجلس تعیین می‌نماید به صورت آزمایشی اجرا

می‌شود و تصویب نهایی آنها با مجلس خواهد بود (قانون اساسی-ماده ۸۵).

به نقل از برخی نمایندگان منتقد طرح حاضر (برای نمونه، بهروز محبی و رضا باقری اصل)، بحث مهم‌تری آشکار شده است. بررسی طرح ذیل کمیسیون تخصصی به معنای تفویض اختیارات نمایندگان به کمیسیون خاص، ورود نهادهای فرادستی، کاهش قدرت پاسخگویی و عدم نظارت مجلس خواهد بود. ضروری است که در مصوبات حساس و مهم از جهت اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی مانند طرح مذکور، نمایندگان ملت اختیارات خود را تفویض ننمایند و به شکل مسئولانه و شفاف در فرایند تصویب یا رد شرکت نمایند. عدم اتخاذ چنین رویکردی به شفافیت، مردم‌محوری، نقدپذیری و جامعیت مصوبات خدشه وارد خواهد کرد. البته پس از موافقت اولیه با خارج کردن طرح فوق از اصل ۸۵ در جلسه غیرعلنی مجلس، در صحن اصلی با این کار موافقت نشد.

۶. برگزاری جلسات و کمیسیون‌های مشترک با ذی‌نفعان

برگزاری جلسات و کمیسیون‌های مشترک با اتحادیه‌ها، صاحبان کسب و کارهای اینترنتی، برنامه‌نویسان، طراحان سایت، فعالان حوزه بازاریابی اینترنتی و به عبارتی کلیه افرادی که از جمله ذی‌نفعان فضای مجازی به حساب می‌آیند. پاسخ به سؤالات و ابهامات ذی‌نفعان فضای مجازی و ارائه تصویری از جایگاه کاربران پس از پیاده‌سازی طرح مذکور ضروری است.

۷. نسبت‌سنجی با واقعیت‌های جهان بیرونی

در نهایت، ضرورت اصلی پیش از پیاده‌سازی طرح مذکور نسبت‌سنجی و مقایسه استفاده از اینترنت در جهان امروزی و در طرح صیانت است. این طرح خواه‌ناخواه دارای سویه‌های محدودکننده است و این برخلاف

واقعیت‌های جهان هرچه بیشتر اینترنتی کنونی است. با وجود سطح بسیار بالا و فزاینده کاربردهای اینترنت و گسترش تعاملات مجازی علمی و اقتصادی و اجتماعی، این طرح در سطح کلان، کشور را در چه جایگاهی قرار خواهد داد؟ با توجه به قطعی بودن پیاده‌سازی اینترنت ماهواره‌ای در سرتاسر جهان، این طرح چه نسبتی با اینترنت ماهواره‌ای دارد؟ اثر تصویب این طرح در معادلات ارتباطات بین‌الملل در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و علمی کشور چه خواهد بود؟ پاسخ به این سؤالات در قالب پژوهش‌های جدی ضروری است، زیرا بسیاری از کاربران معتقدند این طرح صرفاً در راستای انزوا و کنترل هرچه بیشتر کشور و کاربران اینترنت است.

۸. توجه به نسبت طرح با دولت جدید

با توجه به استقرار دولت جدید، می‌توان برای اجرایی‌تر بودن طرح و توجه به ابعاد مختلف آن، به‌صورت لایحه تقدیمی دولت به مجلس اقدام نمود و مجلس نیز در فرایندی تعاملی نقش متمرثمری ایفا کند.